

Platsen för vigsel och dop.

L U F 68.

Dop.

Skedde i regeln i kyrkan, inför församlingen, före gudstjänsten. Man hörde sällan att barn döptes i hemmen, troligen av religiösa skäl. Däremot förekom att vissa präster föreslog att utomäktenskapliga barn skulle döpas i sakristian.

Även vintertid förekom barndopen i kyrkan, oaktat kylan kunde vara ganska allvarlig för det lilla barnet, men man hade god tillgång på varma filter och schalar och man återvände till hemmet fortast möjligt efter raska hästar, lejda, om man icke hade sådana själv. Eldning i våra kyrkor har förekommit så långt våra gamla minns. Min mormor var född 1829 och minns henne omtala hur röket och kallt det kunde vara i kyrkan, utom de bänkar vid mittgången, där kaminerna voro placerade mittför varandra, en vid vardera sidomuren, med långa bleckrör, som följde muren och taket och förenades i mittaket i ett större rör genom vinden.

Någon mindre bjudning i hemmet efteråt var alltid vanlig, men då det gällde den förstfödde var det mera storslaget, än sedan om barnskaran blev stor, så var det mindre högtidligt.

Luf. 68.

Platsen för vigsel och dop.L U F 68.Dop.

I samband med bibelförklaring i någon skola, kunde även förekomma barndop. När det gällde barndop, var platsen nog den samma i allmänhet, skillnaden framträdde mera i olikheten betr. dopklädseln för barn och faddrarnas högtidskläder.

Obesuttet och fattigt folk fick i allmänhet hästskjuts vid sådana tillfällen av närmaste bonde till kyrkan, event. prästgården, där det kunde hända att om så behövdes, Prästfrun stod fadder och bjöd på kaffe efteråt, vilket uppskattades mycket högt och blev snart bekant i hela socknen.

Man kan kanske säga att kyrkdopen äro mera allmänna numera, då de förbättrade vägarna gör det möjligt för alla att åka bil vid sådana tillfällen. Angående kyrktagning, har icke hört att sådan förekom hemma. Kyrktagningen upphörde så småningom för omkring 50 år sedan, d.v.s. omkring sekelskiftet.

Platsen för vigsel och dop.

Tidpunkter för dessa händelser är 1890 - 1900 och där-
kring och rör sig om bönder och torpare. De flesta hant-
verkare på den tiden voro även torpare, någon enstaka var
s.k. backstusittare, d.v.s. en sådan som ägde en liten
stuga på en backe med ett litet jordområde ungefär 1 kapp-
land motsvarande omkring 200-300 kvm. så att vederb. kunde
sätta lite potatis och bondbönor och kring väggarna olika
slags örter, blommor o.d.

Vigsel.

Skedde i regel i prästgården, då det gällde folk i
allmänhet. Det var endast herrskap i kyrkbyn, som vigdes i
kyrkan, vilket ansågs finast eller förnämast.

Vigsel i hemmen förekom mera sällan och var i så fall hos
någon storbonde, nämndeman e.d. som bodde nära kyrkbyn, så
Prästen skulle vara med på bröllopet och var då i brudens
hem i samband med storkalas, vilket hörde till vid sådana
tillfällen.

Luf. 68

Platsen för vigsel och dop.L U F 68.Vigsel.

En kyrkvigsel som var särskilt högtidlig och lät tala om sig en längre tid efteråt, minns jag särskildes väl än idag.

Det var år 1900. En systerson till Amiral von Otter, Stationsinspektoren Henrik Tisell, gifte sig med Bertha Karolina Elisabeth Comstedt, dotter till Doktorinnan Anna Comstedt i Lönsboda, född Lindell, som varit Auditör och bott på Kronobostället i Duvhult. Ingen av de nu nämnda lever, utan äro döda för flera år sedan. Denna kyrkvigsel förekom icke i samband med gudstjänst.

Vigsel i prästgården, var det vanligaste och berodde väl därpå att ansågs vara bekvämast ta ett par vittne med sig och fara till prästen på överenskommen tid, som andra brukade göra, ty man var mycket mån om att icke avvika från gamla sedvanor. Tyngdpunkten var förlagd till bröllopfesten, ty då skulle det visas vad huset förmådde, mat och dryckjom utan begränsning och dans av de yngre i lillstugan till tonerna av någon byspeleman på fiol eller dragspel.

ACC. N:R M. 11591:5

Platsen för vigsel och dop.

L U F 68.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vigsel.

Torpare, arbetare och tjänstefolk, vigdes på samma sätt och de försökte ju också i mån av möjlighet, göra det hela så högtidligt som resurserna medgävo och kanske lite till. När tjänstefolk gifte sig, ordnade i regeln husbondefolket med bröllopsfest. Vid alla bröllop, skulle ju släkt, vänner och grannar bjudas till kalaset, som i allmänhet var i brudens hem. Torpare med dagsverksskyldighet upphörde ungefär samtidigt med omändringen för de gamledags statarna vid våra herregårdar och det av Ludvig Nordström omskrivna "Lottsverige" har ju de senaste årtiondena förändrat sig betydligt i alla avseende. Hotell, restauranger och liknande näringsställen anlitas numera merendels vid sådana tillfällen, även här på landsbygden. Att gifta sig s.k. borgerligt, förekommer däremot icke här. Oavsett politiska åsikter, vill man gärna bli vigd av Präst.

ACC. N:R M. 11591:6.

L.U.F. 72.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luf. 72

V Ä X T E R

ⁱ
h u s h å l l, l ä k e k o n s t o c h m a g i.

HUSHÅLL. På 1880-talet användes i fattigare hem, merendels enbart rostad höstråg i stället för kaffebönor och någon enstaka inbiten piprökare använde torkade björklöv och vinbärsblad i sin pipa i brist på tobak. I allmänhet ansågs svamp icke vara människo-föda och ansågs oätlig och man kan nog säga att fortfarande icke är brukligt använda svamp till föda bland landsbygdsbefolkningen. Det var en ganska allmän utbredd uppfattning bland lantbrukarna att mjölken fick dålig smak om korna åt svamp. Ingen intresserade sig för namn på svampar och man hörde knappast omtalas andra än flusvamp och kosvamp, d.v.s. sådana som djuren åt och icke åt av. Björklag användes ganska mycket på 1890-talet, som dryck på våren. De vanligaste växterna i kryddgården voro: Isop, kummin, senap, mirjam, timjan, malört och välluktande såsom, lavendel, ambrott, krusmynta m. fl. Många kryddade brännvin med malört och en besk sup därav ansågs vara en utmärkt magmedicin, helst på fastande mage.

V Ä X T E R

i

h u s h å l l, l ä k e k o n s t o c h m a g i.

HUSHÅLL. Som medel mot ohyra isynnerhet vägglöss, använde man orta malört och pors och malört lades ofta i klädernas fickor för att skydda mot mal.

De blommor vilka odlades i trädgården som rena prydnadsväxter voro i allmänhet följande: olika sorters liljor, vallmo, blå toffelblommor, kejsarkronor, löjtnantshjärtan, achillea m.fl. Snittblommor förekom aldrig i hemmen, men krukväxter hade man såsom pelargonior, "tuppkam", s.k. Kristi-blodsdroppar (fuchsia) aloe, voro de vanligaste. När syrenorna blommade, brukade de sätta in några grenar i en kruka e.d., likaså liljekonvaljer i ett glas, nutida blomstervaser fanns icke i hemmen då.

Att uppvakta med blommor på landsbygden förekom icke förrän omkring sekelskiftet, då trädgårdsmätare etablerade sig i kyrkbyn och blommor började uttränga bakverken av olika slag.

ACC. N:R M. 11591:8

L.U.F. 72.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

V Ä X T E R

i

h u s h å l l, l ä k e k o n s t o c h m a g i.

LÄKEKONST. Att koka skvattram och s.k. "rävarumpor" och inandas ångan därifrån, botade mig från kikhosta vid 6-års åldern, d.v.s. år 1889. Vi hade först sökt läkare och använt deras medicin, men hjälpte icke, varför vi sökte en s.k. klok gubbe, som hette "Gama-jössen", vilken bodde i trakten av Hemsjö i Blekinge. Han föreskrev förenämnda avkok och det hjälpte på ganska kort tid och detta är nu 61 år sedan. Blodrot mot blodpiss hos kor användes ofta. Man rengjorde och kokte rotnöklarna och lät korna dricka detta, blandat i mjöldricka och hjälpte i regeln. På sår lade man läkebla (Plantago major) och smorde med växtsaft av aloe, skurit i småbitar och lagt i en flaska med lite vanligt brännvin ovanpå. Några droppar av detta användes vid alla tillfällen man fick småsår o.d. Som medel mot fosterfördrivning har jag bara hört att förekom en viss Blenda, som förtärde tändsatser på forsforständstickor med dödlig utgång.

ACC. N:R M. 11591:9.

N.M.
Frågelista 152.

Tidmätare.

Före 1890, i min tidigaste barndom, hörde man icke att den enklare lantbefolkningen här i nordöstra Skåne hade fickur, utan vid vistelsen i närheten av hemmen, då de arbetade vid jordbruket eller i skogen och solen var synlig, hade de olika slags invanda iakttagelset, antingen av märken efter solskuggan vid hus, träd eller annat föremål, som stått på samma ställe långa tider, eller hade man ganska väl reda på hur stor mängd av de olika arbeten man hann med under tiden mellan vissa måltider. Det var icke så noga med tiden, ty kunde hända att den gamla moraklockan på väggen, mellan båda framkamrarna, icke kunde visa tiden på grund av något fel, som hemmafolket icke kunde laga. Ingen urmakare fanns på landsbygden på den tiden, utan i socknen fanns en gammal man som kallades "Samyllehågen", Håkan Håkanson boende nära såg och mölla, troligen därav namnet. Han var mycket händig. Han lagade klockor, fioler, dragspel och hade själv även byggt en kammarorgel, som fungerade ganska bra, sades det.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J.M.
Luf. 152

TIDMÄTARE.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På den tiden klarade sig människorna på landet ganska bra utan tidmätare, ty ordet tidtabell var nog ganska okänt begrepp då det icke var fråga om vissa arbetstimmar, utan börja helst så tidigt som möjligt och hålla dagen ut till sena kvällen.

Om arbetet utfördes i närheten av hemmet, gick någon och bjöd hem till maten. Vid höst och skörd lite längre från hemmet bar man kaffe och hembakta kringlor och bullar till folket, som förtärdes på en skuggig lämplig plats och tiden var det icke så noga med. När solen började dala ner i väster, var det på tiden att sluta arbetet och vandra hemåt. Men vid skördetid var det vanligt att någon av manfolken, efter kvällsmaten, skulle kraka den avhuggna säden, som var hoplagd i högar om tio kärvar eller neger, i botten 4 st. därovan 3 st. så 2 st. o överst den sista. Detta kunde pågå så länge det var möjligt att se, om kl. blev 10 eller 11 på kvällen, var det icke så noga med, ty antal arbetstimmar var det ingen som resonerade om, ej heller övertid.

N.M.
Frågelista 152.

ACC. Nr M. 11591: //

TIDMÄTARE.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ingenstädes var det fråga om absolut bestämda tider. Det hette ofta: "kommer han icke idag, så kommer han väl i mor-
gon". Inga tåg eller bussar, inte så noga närman kom till handels-
boden, eller kvarnen. Till kyrkan kom man antingen mycket förti-
digt eller kanske lite försent. Posten fick man efter gudstjänsten
en eller två gånger i månaden ~~ty~~, ty i lyckligaste fall ^{hade}/_{man} en
halvveckotidning, eller en månadstidning, själv eller i bolag
med grannen och de som icke hade anförvanter i USA, kanske fick
ett par brev om året, ett när hypoteket skulle omsättas och så
när kvittot kom tillbaka. Den häftade 14-öres almanackan hängde
på en spik i närheten där husfadern brukade sitta, så man kunde
följa med veckans dagar. I den antecknades viktiga tilldragelser
såsom när kossan eller soggan leddes iväg, så man kunde beräkna
när det blev tid vänta en kalv eller smågrisar, eller annat man
borde komma ihåg särskilt, annars var det fråga om att minnas
ty man bokförde ingenting och gick bra nog ändå i allmänhet.

N.M.
Frågelista 152.

ACC. N:R M. 11591:12.

TIDMÄTARE.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så länge skolorna flyttade från den ena bondgården till den andra, var det icke där heller så noga med tiden.

Solvisare, har jag under min 64-åriga vistelse här i byg-
derna aldrig sett någonstädes förrän på senare år, då vissa
villaägare och småpatroner skaffat sig sådana i sina trädgårdar.

Solringar, hade vi i skolorna på 1890-talet, troligen hade
vi köpt dem av någon gårdfariehandl. eller på marknaden.

I solringen var små hål varigenom man kunde låta solen
skina och den fina strålen träffade därinne en graderad tid-
skala, men ringen skulle hållas i den befintliga lilla kedjan
och hänga fritt av sin egen tyngd och Läraren kunde för oss
visa att tidskillnaden mot ett fickur var ganska liten.

Men redan något år därefter minns jag att man i Afton-
bladets Halvveckouppl. såg stockholmsfirmor, som annonserade
om utmärkta fickur, som såldes mot postförskott för kr. 10-15:-
De första fickuren man såg, innehades av från USA, hemkomna
svenskamerikanare.

NM
Fråge/Lista 152.

ACC. N:R M. 11591:13.

TIDMÄTARE.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ur.

Man begagnade icke samtidigt solur och mekaniska ur.

Först hade man väggur av olika typer. I större och välbärgade bondgårdar hade man stora s.k. moraklockor, som räckte från golv till tak, eller / kombinerade med byrå, med stora tunga järnlod som löpte på starka trissor i starka mångtrådiga linnegarnstrådar.

På mindre ställen hade man små, som påminner om våra nutida s.k. gökur, med smala metallkedjor och de små loden synliga.

Sen kom de olika sorters fickuren, merendels ganska stora med boetter av nysilver eller nickel och till sist väckaruren.

De stora vägguren användes i flera generationer och köptes ofta på auktioner. Deras plats var merendels i storstugan, på väggen mittemot ingången. Då de icke hade fjädergång, fick man se efter när loden började närma sig golvet, då var det på tiden dra i den andra ändan av strecket, så lodet gick så högt upp som möjligt och detta skötte merendels husfadern om, när det behövdes.

N.M.
Frågelista 152.

ACC. N:R M. 11591:4.

TIDMÄTARE.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ur. De stora väggklockorna måste ju smörjas en och annan gång.

Detta skedde med en lång stjärtfjäder (från hönsen) neddoppad i en liten oljeflaska. Det var väl husbonden, som först skaffade sig fickur, så den äldste sonen och till sist drängen.

Fruntimren har först på senare åren skaffat sig ur, då armbandsuren började bli mera allmänna, utom finare damer såsom Lärarinnor och förnåma Fruar, hade dessförinnan det lilla uret i en fin halskedja och förvarad i barmen.

Vid arbete utomhus, förvarades fickuret med stabil kedja i vänster västficka och kedjan säkert fästad i ett knapphål i västen och nattetid hängde den i allmänhet på en spik på väggen i närheten av liggplatsen. De som ägde ett finare fickur, av t.ex. guld, använde detta endast vid mera högtidliga tillfällen och de hade merendels en billigare, som användes till vardags.

Till vardags hade man i allmänhet en skyddsboett om uret.